

IMMORTALE DEI

Encyklika Lva XIII.

*O křesťanském státním zřízení
a povinnostech občanů*

Encyklika Lva XIII.

IMMORTALE DEI

O křesťanském státním zřízení a povinnostech občanů

1. 11. 1885

Všem ctihodným bratřím, patriarchům, primasům, arcibiskupům a biskupům katolických oblastí světa, kteří stojí v milosti a společenství s Apoštolskou Stolicí, papež, Lev XIII.

Ctihodní bratři!

Pozdrav a Apoštolské požehnání!

Ačkoliv Církev, toto nesmrtelné dílo milosrdného Boha, sama o sobě a podle své povahy má za úkol spásu duší a budoucí blaženství v nebi, tak přesto se od ní dostává velkého a bohatého požehnání i věcem v pomíjející oblasti, a sice v takové míře, že i kdyby byla Církev založena v první řadě a hlavně kvůli blahobytnému životu zde na zemi, nemohlo by toto požehnání být četnější a větší.

A vskutku kamkoli kdy Církev vkročila, změnila neprodleně tvář světa, obohatila mravy národů ctnostmi dříve neznámými a přinesla jim novou vzdělanost. Všechny národy, které se neuzavřely před jejím vlivem, vynikly mírností, spravedlivostí a slavnými činy.

Přesto však byla již od nepaměti vznášena proti Církvi námitka, že se staví proti zájmům státu a že nemůže žádným způsobem přispět k jeho blahu a lesku, o což usiluje každé dobře spořádané státní zřízení plným právem ze svého vlastního popudu. Jak víme z dějin, bylo již v prvních dobách Církve oblibou zneklidňovat křesťany podobnými nepřátelskými pošetilostmi a vyvolávat také nenávist a odpor vůči nim tím, že je označovala za nepřítel říše: museli přece v té době být vinni vším neštěstím, které postihovalo stát, zatímco ve skutečnosti to byl Bůh, který provinění postihoval spravedlivými tresty. Tato krutá a pomlouvačná obvinění se stala proto oprávněnou výzvou pro genialitu sv. Augustina, jehož obratné pero, zvláště v jeho knize „O městě Božím“, tak jasně ukázalo požehnaný vliv křesťanské moudrosti na státní život, že se tím stal obhájcem křesťanů nejen své doby, ale zvláště též vybojoval trvalé vítězství proti falešným obžalobám.

Přesto podobné stížnosti a obvinění neztratily u nepřátel Církve svou neblahou přitažlivost a velmi mnoho lidí už nechce pro uspořádání občanského života uznat jako normu a pravidlo ony nauky, které katolická Církev doporučuje a schvaluje, nýbrž je hledají jinde. Ano, v poslední době začalo získávat všeobecnou nadvládu a platnost tzv. nové právo. Říká se: je prý to vymoženost našeho dospělého století, k níž se došlo pokrokem svobody.

Mnohými bylo mnohé zkoušeno, ale tolik je jisto, že pro odůvodnění vedení státního zřízení nebyl nikdy vytvořen lepší systém než ten, který sám vyplývá z nauky evangelia. Proto považujeme za nejvyšší důležité a zejména shodné s Naším Apoštolským úřadem zhodnotit nové názory ohledně státu podle křesťanské nauky; tímto způsobem,

jak doufáme, zmizí všechny příčiny omylů a pochybností ve světle pravdy a každý bude schopen snadno poznat ony základní zákony života, kterými by se měl řídit a jich poslouchat.

O účelu a autoritě občanské společnosti

Není obtížné podat obraz státu, který je odvozen od moudré křesťanské nauky. Od přirozenosti je každému vrozeno žít v občanské společnosti. V osamocení mu chybí potřebná péče a podpora; rovněž tak není možné zdokonalení charakteru a ducha.

Proto božská prozřetelnost uspořádala věci tak, že se člověk zrozením ocitá v mezilidských vztazích a společnosti, jak rodinné, tak i občanské, neboť jen tato společnost mu může dokonale zajistit potřeby pro život. Jelikož se však žádná společnost neobejde bez někoho, kdo stojí v čele všech, kdo by mocným a přiměřeným podnětem usměrňoval každého jednotlivce ke společnému cíli, vzniká z toho pro občanskou společnost potřeba autority, která by ji řídila. Tato autorita má, jako společnost sama, svůj původ v přirozenosti a tím v Bohu samém.

Z toho jako druhý důsledek vyplývá, že státní moc podle své povahy má za svého původce Boha, neboť Bůh sám je jedině pravý a nezávislý pán a mistr všech věcí v nejvyšším smyslu, kterému vše, co jest zde, je podrobena a povinno Ho poslouchat. Kdo má tedy právo poroučet, může je mít jen od Boha, svrchovaného pána všech. Proto dí Apoštol:

„Není mocnosti, leč od Boha“ (Řím. 13,1).

Právo vládnout ale není samo o sobě nutně spojeno s určitou formou státu; může přijmout tu nebo onu státní formu, jestliže ta účelně podpoří společné blaho a prospěch.

Ale ať již je ústava státu jakákoliv, musí ti, kteří jsou první ve státě (vladaři) nezbytně vzhlížet na Boha, svrchovaného zachovatele a ředitele světa, a míti Ho za vzor a příklad, chtějí-li dostát svému úkolu v řízení státu. Jako totiž Bůh stvořil v oboru věcí viditelných podřízené příčiny, v nichž se projevuje takřka božská podstata a činnost, a jimiž podle svého způsobu má celý svět být přiveden k svému poslednímu cíli (k naplnění svého účelu), tak také Bůh chtěl, aby v občanské společnosti byla vrchnost, jejíž nositelé by byli obrazem Jeho moci, kterou vládne nad lidským pokolením, i prozřetelnosti, jíž o všechno pečuje.

Proto tedy musí být vláda nejprve spravedlivá, podobná spíše vládě otcovské než vládě mistra a pána, neboť Bůh vládne nejen spravedlivě, nýbrž i dobrotivě jako otec.

Státní vrchnost musí dbát dobra občanů, neboť jen k tomu je vládcům dána svrchovaná moc nad ostatními, aby se starali o obecné blaho.

Státní autorita se nesmí pod žádnou záminkou postavit do služby jedné nebo více osob, neboť je zřízena pro dobro všech. Jestliže se proto vládci stanou nespravedlivými, hřeší-li ve své pýše zneužitím moci, nestarají-li se o blaho lidu, pak ať si uvědomí, že Bůh bude jednou od nich žádat složení účtů, a to tím přísnější, čím posvátnější je úřad jim svěřený a jimi vykonávaný, a čím vznešenější je důstojnost jim propůjčená a jimi zastávaná, neboť

„Mocní mocně muky trpěti budou“ (Moudr. 6,7).

Za těchto okolností pak bude se vznešeností panovnickovy moci skutečně spojeno radostné a člověka důstojné prokazování úcty ze strany občanů, neboť jestliže si občané jednou pro vždy uvědomí, že vládci mají autoritu propůjčenou od Boha, budou ihned uznávat za spravedlivé, že jsou povinni poslouchat slov státních představitelů a

prokazovat jim poslušnost a věrnost, a to s podobnou povinnou láskou, jakou projevují děti svým rodičům.

„Každý buď poddán mocnostem vyšším“ (Řím. 13,1).

Jako totiž nesmíme odporovat vůli Boží, tak není ani dovoleno pohrdat *řádnou* mocí, ať již je jejím nositelem kdokoliv, neboť ti, kdo odporují Bohu, připravují sami sobě záhubu.

„Kdo se protiví mocnosti, zřízení Božímu se protiví, ti pak, kteří se protiví, odsouzení sobě zjednají“ (Řím. 13,2).

„Vrchnosti nejsou postrachem činu dobrému, nýbrž zlému“ (Řím. 13,13), a je proto zločincem nejen vůči lidskému, ale i proti Božskému majestátu, kdo odpírá poslušnost a podněcuje ke vzpouře a násilným činům.

Jestliže je stát uspořádán tímto způsobem, pak je jasné, že občanská společnost musí učinit zadosť četným a důležitým povinnostem, které má (také) k Bohu. Ukládá-li již přirozenost a rozum každému jednotlivci povinnost ctít Boha (prokazovat mu svatou a náboženskou službu), jelikož jsme na něm závislí, od něho jsme vyšli a k Němu se máme navrátit, je tímto zákonem vázána i občanská společnost. A věru jsou lidé, tvořící ve společnosti jeden celek, závislí na Bohu právě tak, jako jednotlivci.

Přinejmenším musí jak společnost, tak jednotlivci, Bohu děkovat, že ji stvořil, že ji všemohoucí vůlí zachovává a že jí z nevyčerpatelného milosrdenství prokazuje mnoho dobrodiní.

Jako tedy žádný jedinec nesmí svých povinností k Bohu zanedbávat, nýbrž pilně plnit svou nejdůležitější povinnost, totiž oddat se duchem i srdcem náboženství (a vydat o něm svědectví svou mravní nápravou), avšak nikoli náboženství, které si každý podle libosti zvolí, nýbrž takové, které Bůh uložil, jehož pravost (jako jediného oproti ostatním) projevili spolehlivými a neklamnými známkami a důkazy, tak se ani státní společnost nesmí beztrestně chovat, jako by Boha nebylo. Nesmí ani (bez hříchu) odmítat péči o dodržování úcty k Bohu jako věci jí zcela cizí, nesmí však ani podle libovůle přijmout kterékoli z různých náboženství. Ani pro státy není jiný druh a způsob úcty Boha než ten, který ustanovil sám Bůh.

Správcům států proto budiž jméno Boží svaté. Mají považovat za jeden ze svých nejdůležitějších úkolů radostné plnění náboženských povinností, bránit je ve jménu a mocí zákona a na žádný pád nevydávat ustanovení nebo rozhodnutí, které by bylo zaměřeno proti náboženství. Jsou tím vázáni i vůči občanům, kteří jsou svěřeni jejich vládě. My lidé jsme přece všichni zrozeni a přitahováni k nejvyššímu a poslednímu dobru, které se nachází za tímto krátkým a porušitelným životem, totiž v nebi, a všechny naše úmysly a snahy mají být k tomu plně zaměřeny, protože na tom závisí dokonalé a všestranné štěstí každého člověka. Proto je starostí jedince, aby tohoto cíle dosáhl. Proto má občanská společnost – kdyžto nemá jinou úlohu než podpořit to, co je všeobecně nejlepší – pečovat takovým způsobem o prospěch státu, aby občané nejen nebyli poškozováni ve svých nejvnitřnějších tužbách, totiž po dosažení nejvyššího a nepomíjícího dobra, nýbrž aby v tom byli všemožně podporováni. To se uskuteční v první řadě tím, že se vláda obzvláště zaměří na svatost a neporušitelnost náboženství, protože jeho působení vytváří spojení mezi člověkem a Bohem.

O Církvi jako dokonalé společnosti

Které náboženství je pravé, může bez těžkostí poznat každý, kdo je upřímného srdce a soudí podle zralejší úvahy. Tak četné a jasné důkazy, pravdivost proroctví, početné zázraky, nezvykle rychlé rozšíření víry uprostřed nepřátelského světa a přes největší překážky, svědectví mučedníků a mnohé podobné jasně vypovídají, že jediné pravé je to náboženství, které založil sám Ježíš Kristus a jež předal své Církvi k ochraně a dalšímu šíření.

Jednorozený Syn Boží totiž založil na zemi společnost, Církev svatou. Jí pak předal vznešený a božský úřad, který On sám přijal do Otce, aby v něm pokračovala až do konce časů.

„Jako mě poslal Otec, i já posílám vás“ (Jan 20,21).

„A ejhle, já jsem s vámi po všechny dni až do konce světa“ (Mat. 28,20).

Jako Ježíš přišel na svět, aby lidé

„měli život a měli hojnost“ (Jan 10,10),

tak je stejným úkolem Církve zajistit věčnou spásu duší. Právě proto je Církev ve své podstatě univerzální a není omezena ani prostorem, ani časem.

„Hlásejte evangelium všemu stvoření“ (Mar. 16,15).

Pro toto nezměrné množství ustanovil sám Bůh vrchnostenské úřady a přenesl na ně pravomoci, nezbytné k jejich vládě. Jeden však, jak byla jeho svatá vůle, měl být hlavou všech, nejvyšší a neklamný učitel pravdy, jemuž předal klíče království nebeského.

„Tobě dám klíče království nebeského“ (Mat. 16,19),

„Pasiž beránky mé... pasíž ovce mé“ (Jan 21,16-17),

„Já jsem prosil za tebe, aby nepřestala víra tvá“ (Luk. 22,32).

Ačkoliv se tato (církvní) společnost skládá z lidí stejně jako občanská, je přesto pro cíl, který jí byl určen i pro prostředky, jimiž se tohoto cíle snaží dosáhnout, nadpřirozenou a duchovní společností, a je tedy zcela odlišná od občanské (nebo státní) společnosti.

Jelikož však milostivým úradkem Božím má v sobě všechno, co je nezbytné k jejímu trvání a působnosti, tak je podle své podstaty i práva – a to je nejvyšší důležité – *společností dokonalou*.

Stejně jako je cíl, o který usiluje, mnohem vznešenější, tak i moc, kterou má, převyšuje všechny ostatní; není ani menší než moc státní, ani jí není nějakým způsobem podrobena. A Kristus posvátné pověření předal svým apoštolům skutečně svobodně. Svěřil jim moc dávat zákony ve vlastním smyslu slova, i to, co z toho vyplývá, totiž moc soudit a trestat.

„Dána jest mi veškerá moc na nebi i na zemi. Jděte tedy a učte všechny národy... a učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal“ (Mat. 28,18-20).

A na jiném místě:

„Nebude-li jich dbáti, pověz to církvi“ (Mat. 18,17).

A opět:

„A jsme hotovi potrestat každou neposlušnost“ (2 Kor. 10,6).

Dále:

„... abych si nemusel počínat příkře podle moci, kterou mi dal Pán, abych vzdělával a nikoli kazil“ (2 Kor. 13,10).

Vést lidi do nebe přísluší Církvi, ne státu. Její péči a starosti je svěřeno vše, aby podle svých schopností stále více rozšiřovala křesťanské království (jméno Kristovo), slovem, aby se svobodně a účinně podle svého soudu starala o věc Kristovu.

Tuto svou autoritu, která je sama o sobě neomezená a plně jejím vlastním právem – jež však byla již dlouho potírána mnohými učiteli státního práva kvůli zalíbení se státní vrchnosti – si Církev ve všech dobách nárokovala a uplatňovala ve veřejném životě. Jako první ze všech ji přece obhajovali již apoštolové, když představeným synagogy, kteří jim chtěli bránit v hlásání evangelia, odpovídali takto:

„Poslouchat sluší více Boha než lidí“ (Skut. 5,29).

Stejně tak se snažili církevní Otcové při daných příležitostech utvrdit důvody řečnou autoritu a ani papežové nikdy neopomenuli trvat na ní s neoblomnou statečností vůči protivníkům. Tentýž názor zastávala sama knížata i státníci a řídili se jím ve veřejném životě, když se snažili o dohodu uzavíráním smluv, vedením jednání, odesláním a přijímáním vyslanců jakož i jiným oboustranným úředním stykem s Církví jako s řádným nejvyšším úřadem. Vpravdě ani to se nedělo bez zvláštního úradku Božího, že této svrchované duchovní moci byla poskytnuta nejlepší ochrana její svobodě výkonem světské správy (v církevním státu).

O poměru moci církevní a státní

Bůh přidělil péči o pokolení lidské dvojí moci: totiž moci církevní a moci státní. První stojí v čele věcí božských, druhá v čele pozemských, čistě lidských. Každá je svým způsobem nejvyšší, každá má pevné hranice, odvozené od své povahy a bezprostředního předmětu své vlády, takže každá je jakoby uzavřena v kruhu, v němž se může samostatně pohybovat. (Obě tyto mocnosti jsou nezbytně ve vzájemném vnitřním vztahu.)

Protože však jsou oběma mocnostem poddáni titíž lidé, může se stát, že o jedné a téže věci – ovšem z rozličného stanoviska – mají obě moci soudit a rozhodovat. Oba řády vyšly od Boha a bylo tedy nejvyšší důstojno jeho moudré prozřetelnosti, aby jim předepsala cesty a řádně uspořádala jejich vzájemné vztahy.

„Není mocnosti, leč od Boha, a ty, které jsou, od Boha zřízeny jsou“ (Řím. 13,1).

Kdyby tomu tak nebylo, často by muselo docházet k zhoubným roztržkám a žalostným sporům, člověk by stál v duchu bezradný a neklidný před dvojí zcela protilehlou cestou a nevěděl by kterou zvolit, kdyby příkazy jedné moci odporovaly příkazům druhé, o nichž obou ví, že je ve svědomí zavázán je poslechnout.

Kdo by však mohl o Boží moudrosti a dobrotě takto smýšlet, přičítat jí zjevný rozpor, když přece Bůh v oboru mnohem nižším, v řízení viditelného světa, tak dokonale vzájemně podřídil síly a příčiny, kde vládne podivuhodný, ladný řád a harmonie, takže žádná z nich neruší tu druhou, ale všechny společně působí nejvhodnějším způsobem k dosažení účelu celku světa.

Proto je také nezbytné, aby mezi oběma mocnostmi byla spořádaná jednotnost, jíž lze dobře přirovnat k jednotě, pojící tělo a duši ke společné činnosti. Jen pak je možno si učinit přiměřený pojem o povaze a rozsahu toho vzájemného poměru, oceníme-li správně – jak již bylo řečeno – vnitřní povahu obou mocí a srovnáme-li je vzájemně v oboustranné záležitosti s ohledem na důstojnost a význam. Účelem první je především péče v pozemské, pomíjivé oblasti (o časné blaho), kdežto druhá chce oproti tomu člověku získat nebeské a věčné statky.

Co je proto v životě lidí svaté, cokoliv má vztah ke spáse duší a k uctívání Boha – ať již podle povahy věci či kvůli původnímu vztahu –, to vše je podřízeno církevní moci a jejím opatřením.

Všechno ostatní, co se naopak týká občanské a politické oblasti, je právem podřízeno státní moci, neboť Kristus přikázal dávat císaři, co je císařovo, a Bohu, co je Božího.

Někdy však dochází k okolnostem, kdy může ještě jiným způsobem dojít ke sjednocení za účelem dosažení míru a svobody: když totiž státní moc a římský papež uzavřou v nějaké zvláštní otázce dohodu. V takových dobách projevuje Církev svou mateřskou lásku zcela obzvláštním způsobem, když ukazuje tolik povolnosti a vstřícnosti, kolik jen je možné.

Souhrn křesťanské nauky o uspořádání společnosti

V uvedeném jsme několika tahy načrtli obraz křesťanského státu – ne neodůvodněně a svévolně, nýbrž tak, jak vyplývá z nejvyšších a nepopíratelných zásad i jak to potvrzuje přirozenost a rozum. V takto uspořádané společnosti nedochází k ničemu, co by nebylo důstojné nebo méně přiměřené vznešenému postavení vládců. Daleko toho, aby umenšovalo výsostná práva, je to právě křesťanské státní zřízení, které jim propůjčuje větší stálost a vyšší posvěcení. Ano, jestliže o něm blíže uvažujeme, projevuje se nám v něm tak vysoký stupeň dokonalosti, jakého nedosahuje žádné z ostatních státních uspořádání; musely by zajisté z toho uzrát rozmanité a nádherné plody, kdyby všechny údy společnosti zaujaly své přirozené místo a plnily věrně a svědomitě povinnosti svého úřadu.

V takovém státním zřízení, jak jsme si je právě vylíčili, jsou božské a lidské věci uspořádány v odpovídajícím řádu: zůstávají nedotčena práva občanů pod ochranou jak božských, tak lidských a přirozených zákonů, všechny povinnosti jednotlivců jsou moudře stanoveny a jejich plnění je proto účelně prováděno. Každý jednotlivý člověk pak ví, že na cestě k věčnosti, plné nebezpečí a námahy, nalezne průvodce, kteří mu ukážou jistou stezku, pomocníky, jež jsou s ním až do konce. Ví také, že druzí mu zaručují jistotu a chrání a zachovávají jeho majetek i ostatní výhody, které s sebou přináší život ve společnosti. Domácí společnost nabývá potřebné pevnosti a stálosti svatostí jednotlivce a nerozlučitelnosti manželství. Všechna práva i povinnosti manželů jsou moudře uspořádána podle spravedlnosti a slušnosti; ženě zůstává patřičná důstojnost; autorita muže se stává obrazem autority samého Boha, otcovská moc je mírněna pozorností a úctou, která přísluší ženě a dětem. O ochranu, zdárný rozvoj, o vyučování a výchovu dětí je co nejlépe postaráno.

Zde má státní zákonodárství na zřeteli jen to všeobecně nejlepší, opírá se o pravdu a spravedlnost, a je povzneseno nad nestálé sklony a klamný soud o masách lidu. Zde se dostává vládní autoritě posvěcení, přesahující čistě lidskou hodnotu, a právě tím je chráněna před uchýlením se ze stezky spravedlnosti nebo před překročením míry ve výkonu moci. Zde dochází k poslušnosti občanů s plnou úctou a důstojností, jelikož takto již neslouží otrocky jeden člověk druhému, nýbrž poslušností projevuje podřízení se vůli Boží, který svou vládu vykonává skrze člověka.

Kdo o tom nabyt jasněho přesvědčení, ten nemůže ani na okamžik zapochybovat, že je veskrze povinností spravedlnosti sklonit se v úctyplné bázni před majestátem králů, zůstat vytrvalý a věrný v podřízení se veřejné moci, nepodněcovat k revoltám a svatě

dodržovat všechny státní a občanské povinnosti. Nesmí rovněž chybět vzájemná úcta, laskavost a ušlechtilé smýšlení.

Zde není člověk jako občan státu a křesťan v jedné osobě rozkolísáván na všechny strany vzájemně rozpornými příkazy obou mocností. Stát a Církev zde berou svůj podíl na oněch nádherných dobrech, kterými již křesťanství obohatilo pomíjivý život lidí, takže plným právem bylo řečeno:

„Na náboženství, kterým je uctíván Bůh, závisí blaho státu, a mezi oběma panuje velká shoda a rodinné ovzduší“¹ (císař Theodosius I. v listu Cyrilu Alexandrijskému a biskupům, srv. Labbé, Colect. Concil., III., 436).

O tomto bohatém požehnání pojednal nejednou obdivuhodným způsobem sv. Augustin, jak jsme u něj na to zvyklí, a zvláště pak tam, kde oslovuje katolickou Církev následujícími slovy:

„Ty vyučuješ prostým způsobem děti, s plnou silou mladé lidi, jemně starce, jak je přiměřené jejich tělesnému stáří i duševnímu stavu.

Ty podřizuješ v čistotě a věrné poslušnosti ženu muži, a to ne jako nástroj rozkoše, nýbrž k zachování lidského rodu a ke společenství domácího života.

Ženě dáváš muže jako hlavu, ne aby zneužíval slabosti jejího pohlaví, nýbrž ke cvičení se v povinnosti upřímné lásky.

Ty podřizuješ děti rodičům způsobem dobrovolné služby, určuješ rodiče za láskyplné velitele svých dětí...

Ty sjednocuješ občana s občanem, národ s národem, a celé pokolení lidské navzájem upomínkou na prvním prarodiče nejen proto, aby vytvořili společnost, nýbrž i k jakési bratrské sounáležitosti.

Ty učíš krále, aby se starali o své národy, Ty napomínáš národy, aby se podřídily králům.

Komu patří čest, komu láska, komu úcta, komu bázeň, komu útěcha, komu varování, komu povzbuzení, komu poučení, komu pokárání, komu trest – přesně tomu učíš Ty, která zároveň poukazuješ na to, že *ne všem přísluší vše, ale všem láska a žádnému bezpráví.*“

(O mravech katolické Církve, kap. 30, č. 63.)

Na jiném místě, kde vyvrací falešné teorie filosofů práva, svatý Augustin říká:

„Kéž by nám ti, kteří tvrdí, že křesťanská nauka odporuje blahu států, dali šik takových vojáků, jakými mají být podle křesťanské nauky, takové obyvatele země, takové manžely, takové ženy, takové rodiče, takové děti, takové pány, takové služebníky, takové krále, takové soudce a konečně takové daňové poplatníky a takové výběrčí daní, jakými mají být podle křesťanských představ – a pak ať se odváží tvrdit, že křesťanská nauka brání blahu státu; nebudou naopak váhat s doznáním, že jestli je jí prokazována poslušnost, podpoří se velkou měrou blahu státu.“

(Dopis 138, 5. k Marcellinovi, kap. 2., č. 15.)

Býval čas, kdy se státy řídily naukou sv. evangelia, kdy křesťanská moudrost a její božská síla pronikala zákony, státní zřízení, mravy lidu i všechny řády a vztahy občanské společnosti. Tehdy všude rozkvétalo náboženství Ježíše Krista, Jím založené, na pevném základě úcty, která mu náleží, těšíc se všude přízni panovníků a ochraně úradů. Kněžství a království, Církev a stát, žily v šťastné svornosti a byly úzce spojeny vzá-

¹ Familiaritas.

jemnými službami. Stát, tímto způsobem spořádaný, nesl ovoce nad všechno pomyšlení krásnější, jež dosud neupadlo v zapomenutí. Je o tom nesčetné množství svědectví v dějinách, jež nemohou být vyvrácena nebo zastřena žádnou lstí nepřátel.

Že křesťanská Evropa zkrotila barbarské národy, že je přivedla ze stavu surové divokosti k člověka důstojnému životu, že vítězně přemohla vpády mohamedánů, že stojí v čele pokroku a civilizace a dokázala být všem ostatním národům vůdkyní a učitelkou ve všem, co slouží ke zkrášlení a zušlechtnění lidského života, že poskytla svým národům pravou svobodu, upravenou v mnohotvárných formách, že založila hojně ústavů pro zmenšení lidského utrpení – za to vše křesťanská Evropa nesporně vděčí náboženství, jež jí dávalo podnět ke všem podnikům a pomáhalo jí při jejich provádění.

Není pochyb o tom, že by všechna tato dobrodíní působila dodnes, kdyby byla zůstala svornost obojí vrchnosti, ba plným právem by bylo možné očekávat ještě větších výsledků, kdyby bylo příkládáno více víry autoritě Učitelského úřadu, radám Církve a následováno jejího spolehlivého vedení.

Neboť je zajisté nezměnitelným a pro všechny platným zákonem, co kdysi napsal svatý Ivo Chartresský (1040-1117, přítel sv. Anselma) papeži Paschalu III.:

„Jestliže imperium (stát) a sacerdotium (Církev) jsou svorny, svět je dobře řízen, Církev kvete a nese ovoce, když však jsou nesvorny, nejen nevzrůstají nepatrné věci, nýbrž i veliké se bídne rozpadají.“

(Dopis 234.)

Když však v 16. století byla vyvolána ona nešťastná a politováníhodná touha po novotách, tu vzniklo nejprve zmatení ohledně křesťanského náboženství. Když pak všechno překročilo svou přirozenou cestu, byla záhy stržena do utrpení i filosofie a odtud všechen řád občanské společnosti. Zde je onen výchozí bod nových bezuzdných nauk o svobodě, vymyšlených za urputných bouří 18. století a proklamovaných za základní nauky a hlavní zásady „nového práva“, jež bylo dříve neznámé a které se v nejednom ohledu odchyluje nejen od křesťanského, nýbrž i přirozeného práva.

Nejvyšší předpoklad všech těchto nauk resp. moderních zásad je tato věta:

Jako totiž všichni lidé jsou si přirozeností rovni (similes) a patří k témuž pokolení, tak jsou si též v praktickém životě státním vzájemně postaveni zcela na roveň (pares).

Každý člověk je proto podle toho tak svéprávný (sui iuris – svým vlastním zákonodárcem), že není nijak podroben autoritě druhého. Může proto o všech věcech zcela svobodně jak chce smýšlet, a činit, co se mu líbí. Nikdo nemá práva poroučet jiným. Ve společnosti, založené na těchto zásadách, není jiné veřejné autority než vůle lidu, jenž je sám sobě jediným velitelem, a odtud (si osobuje právo) poroučet sám sobě. Proto si lid volí své zástupce, na něž přenáší vládu, a sice nikoli jako jim příslušející právo, nýbrž jako na své zplnomocněnce, kteří toto právo vykonávají jménem lidu.

Svrchovaná Boží moc se přechází mlčky, jako by Bůh neexistoval nebo se o lidskou společnost vůbec nestaral, nebo jako by lidé – ať již jednotlivci či celá společnost – nebyli Bohu ničím zavázáni nebo jako by bylo možno myslet si vrchnost, která by měla svůj původ, svou moc a autoritu někde jinde než v Bohu. Z toho je patrné, že takto zřízený stát není leč nespořádaný dav, který sám sebe poučuje a sobě samému vládne. Říká se tam, že pramen vši moci a všeho práva spočívá v lidu. Z toho vyplývá, že taková společnost se necítí nijak zavázána Bohu, proto se také veřejně nehlásí k žádnému náboženství a tím méně se stará o to, nalézt mezi mnoha náboženstvími jediné pra-

vé. Nedává přednost jednomu pravému před ostatními falešnými a nemá ochotu k poskytování ochrany pravé víře. Taková společnost spíše prohlašuje všechna náboženství za stejně oprávněná, pokud jimi nějak neutrpěla ústava.

Každá otázka, týkající se náboženství, je odkazována na svobodné rozhodnutí jednotlivců podle jejich soukromého mínění. Každý pak může po libosti přijmout jedno z nich. Co z toho vyplývá, je jasné: osobní názor není vázán objektivním zákonem a je záležitostí svobodného zalíbení každého, zda chce Boha ctít nebo nikoli; nastupuje neomezená názorová zvuč, bezuzdná svoboda ve zveřejňování názorů.

Kde je však stát založen na takových základech – které se zvláště v dnešních dobách těší uznání –, je snadné si domyslet, do jak nevýhodného postavení je zatlačována Církev proti všemu právu a spravedlnosti. Kde se totiž takové zásady uplatní ve státním životě, dává se katolické Církvi stejné místo s ostatními náboženskými společnostmi či se spíše staví pod ně, nebere se ohled na církevní zákony a sama Církev, již dal Ježíš Kristus příkaz i úřad učit všechny národy, se vylučuje z veškerého vlivu na veřejné vyučování lidu.

Kdy se jedná o věci smíšeného obsahu, týkající se zákonodárství světského i duchovního, rozhodují úřady podle vlastního měřítka a dávají tím výraz pyšnému pohrdání zákony Církve. Občanská moc podržuje manželství své neomezené pravomoci, stanoví zákony o manželském svazku, o jeho jednotě, o jeho nerozlučnosti (*stabilitas*) i podmínkách uzavírání, duchovní jsou vyháněni ze svého vlastnictví pod záminkou, že Církev nemůže mít pozemské statky – slovem, jednají s Církví tak, jako by nebyla řádnou společností a podle své povahy společností dokonalou a nebyla ničím jiným než každý ostatní ve státě. Nepřiznávají proto Církvi žádných vlastnických práv, nýbrž tvrdí, že jsou jí dána z milosti představitelů státu.

Jestliže však Církev uplatňuje ve státním životě své právo, které jí bylo přiznáno občanskými zákony a chce, aby došlo k veřejné dohodě mezi oběma mocemi, pak se vytyčuje jako první požadavek oddělení zájmů Církve od zájmů státu. Je to vedeno úmyslem, aby bylo možné beztrestně nedodržet dané slovo a bylo možné se chopit neomezené vlády a všech pravomocí. Protože to Církve nemůže lhostejně připustit – nemůže se přece vzdát svých nejsvětějších a nejdůležitějších povinností – a naléhá především na to, aby byly také svědomitě a náležitě dodržovány převzaté závazky, povstávají často spory mezi mocí světskou a duchovní, jejichž výsledkem bývá obyčejně podlehnutí Církve státní moci, protože ta má k dispozici větší světské prostředky.

Při tomto pohledu na podstatu a význam státu, jak je dnes většinou sdílen, si víc a víc zvykáme na myšlenku, že se musí Církvi buďto úplně odejmout jakékoliv existenční oprávnění, anebo že musí být alespoň zcela spoutána státní mocí. Opatření ve veřejném životě jsou převážně prodchnuta takovým úmyslem. Zákonodárství, státní správa, náboženská výuka mládeže, okrádání a rušení náboženských řádů a potlačování světského panství římského papeže – to vše směřuje k jedinému cíli, kterým je ochromit křesťanské zřízení, zúžit svobodu katolické Církve a omezit její ostatní práva. Avšak prostý, přirozený rozum přesvědčivě ukazuje, jak málo se takový názor na státní moc opírá o pravdu. Podle svědectví přirozeného rozumu prýští veškerá autorita z jediného vznešeného pramene, totiž z Boha.

Co se však týče svrchované moci lidu, o níž se tvrdí, že nemá žádného vztahu k Bohu a přirozeně tkví v lidu, hodí se tato nauka znamenitě k lichocení masám a podněcování náruživosti, avšak postrádá jakýkoliv rozumný důvod a ani není schopna trvale

zajistit veřejnou jistotu, klid a pořádek. Ano, na základě takových teorií došlo až k tomu, že mnozí spatřovali v zásadě práva na vyvolání vzpoury dokonce moudrý občanský zákon. Vychází se totiž z myšlenky, že vláda je pouze mandát k vykonávání vůle lidu. Z toho nutně vyplývá, že všechno se dá změnit podle vůle lidu a tak se neustále vytváří ovzduší strachu z nepokojů a zmatků.

Držet se názoru, že není rozdílu mezi rozličnými, navzájem si odporujícími náboženskými formami, je nakonec totožné s úmyslem nezvolit si žádné náboženství a žádné také nepraktikovat. Je to, kromě pojmenování, čirý ateismus. Liší se sice jménem, nikoli však ve věci samé, protože když je někdo přesvědčen o existenci Boha, pak přece musí – pokud nechce být nerozumný a protiředit si – nezbytně uznat, že rozličná stávající vyznání, mezi nimiž je tolik rozdílů ba i protiv, týkajících se nejdůležitějších věcí v životě, rozhodně *nemohou být stejně dobrá* a stejně Bohu milá (*a zároveň všechna pravdivá*).

Právě tak není sama o sobě dobrá ona neomezená a nepřiměřená svoboda myšlení a tisku, není tím, z čehož by se mohla lidská společnost právem radovat, nýbrž je pouze pramenem mnoha zla a zmatků.

Svoboda je mravní dobro, dané nám lidem *k našemu zdokonalení*. Proto se také smí uplatňovat jen v rámci pravdy a dobra. Jak jsou však uzpůsobeny dobro a pravda, to se nedá změnit lidskou vůlí, neboť mají trvalý ráz, zůstávají samy sebou nezměnitelné jako sama podstata věci.

Jestliže naše poznání dá souhlas falešnému mínění, jestliže si naše zvůle zvolí zlo a oddá se mu, pak žádné z obojího nedosáhne dokonalosti, ale spíše ztratí svou vrozenou důstojnost a klesnou do zkázy. Nelze tedy dovolit zveřejňování a rozšiřování takových nauk, které odporují pravdě a ctnosti, a tím méně pak jim poskytovat přízeň a ochranu zákona. Jen život ve spravedlnosti nás přivede do nebe k blaženosti, po níž toužíme.

Stát se tedy odchyluje od pravidel a zákonů přirozenosti, jestliže podporuje nezměrnou libovůli názorů a nemravných skutků do té míry, že lež a zločin mohou beztrestně mást myslí a kazit srdce lidí. Je zkázonosnou pošetilostí chtít omezovat vliv – samotným Bohem založené – Církve na veřejný život, zákony, výchovu mládeže a na rodinnou společnost. Lid, kterému se vezme náboženství, nemůže zůstat mravně dobrým a tím ani stát spořádaným. A máme již zkušenost, víc než je nám milé, jakou cenu má tzv. „čistě světská“ věda o životě a mravnosti i kam vede. Pravou učitelkou ctností a strážkyní mravů je Církev Kristova. Jedině ona zachovává neporušeně zásady, z nichž plynou povinnosti, ona to je, kdo podává vůli nejušlechtilejší pohnutky k dobrému a ctnostnému životu, zakazuje nejen zlé činy, ale také nás nabádá krotit i duševní hnutí, která se přičií rozumu, i kdyby se ta neprojevila skutky.

Je také velkým bezprávím i nerozvážeností, chtít Církev podrobovat světské moci ve výkonu jejího úřadu. Takovým počínáním se přímo převrací řád, když se totiž nadpřirozené podřizuje přirozenému. Tím se zamezuje nebo alespoň zeslabuje hojný vliv těch statků, jimiž Církev občanskou společnost obohacuje, může-li pracovat bez překážky. A nejen to. Jak učí zkušenost, otvírá se tím jen brána nevraživostem a sporům, které mají velmi zhoubný vliv na Církev i na stát.

Jelikož takové nauky nikdy nemohou obstát před zdravým rozumem, přitom však mají velký význam pro občanský život, Naši předchůdci, římscí papežové, vědomi si povinnosti svého Apoštolského úřadu, je nikdy netrpěli, pokud jim stačily prostředky k zamezení jejich šíření. Již papež Řehoř XVI. ve své encyklice „*Mirari vos*“ z 15. 8.

1832 výslovně zavrhl některé nauky, jež byly tehdy šířené, jako např. že netřeba se starat, jaké náboženství si zvolíme za pravé, že každý jednotlivec může náboženství posuzovat podle svého vlastního mínění a že nemá jiného soudce než své svědomí, dále že je každému dovoleno veřejně šířit své názory a usilovat o převrat. O myšlence odluky náboženství a státu se tentýž papež vyjádřil následovně:

„Také si nemůžeme slíbovat nic příznivého ani pro náboženství, ani pro občanskou společnost od názorů těch, kteří oddělují Církev od státu a chtějí porušit vzájemnou svornost obou nejvyšších mocí. Jisto je, že se této svornosti bojí jen zcela nestoudní přívrženci svobody, neboť svornost vždy přinášela štěstí a pozhnání jak Církvi, tak i státu.“

Podobným způsobem označil některá nejvíce rozšířená falešná mínění i Pius IX. a dal sestavit jejich seznam, aby při tak nepřehledné směsici (colluvium) bludů měli katolíci něco, čím by se mohli s jistotou řídit.

Tato rozhodnutí papežů činí zcela nepochybným, že *původ státní moci* je třeba hledat v *Bohu samém a nikoliv v lidu*, že *vzpoureu zakazuje již zdravý rozum*, že je *zločinem a rouháním*, aby jednotlivci nebo státy *neuznávali náboženské povinnosti* nebo aby *stejně hodnotili vzájemně si odporují náboženské formy*, že se za žádných okolností *nepřipouští vydávat za občanská práva neomezenou svobodu názorů a tisku*, a že ta *není hodna podpory a ochrany* ze strany státu.

Rovněž tak je jisté, že Církev neméně než stát je již podle své přirozenosti a právních nároků dokonalou společností a proto vlády nesmí nutit Církev, aby se jim podřídila a byla k službám, nesmí omezovat svobodu Církev v řízení jejích záležitostí, ani poškozovat v právech, jež jí byla *dána od samotného Krista*.

V záležitostech smíšeného práva odpovídá plně povaze věci i vůli Boží, aby se stát a Církev nerozcházel a tím spíše vzájemně nepotíraly, nýbrž kráčely spolu v plné svornosti v souladu se zvláštním určením každé společnosti.

O výsadách a svobodách občanů

Ukázali jsme, co katolická Církev žádá od občanské společnosti ohledně jejích základů a vlády. Těmito zásadami a ustanoveními se předem nevylučuje sama o sobě žádná z různých státních forem, neboť ty, které neobsahují něco neslučitelného s katolickou naukou, mohou při moudrém a spravedlivém užití zajistit státu nejlepší zdar. Též není předmětem výtky, aby se lid více či méně podílel na veřejném životě: to může být v určitých dobách a důsledkem jistých zákonných ustanovení nejen výhodné pro stát, ale může se dokonce stát povinností občanů. Proto není důvod k obviňování Církev, že by neprojevovala dost mírnosti a povolnosti, nebo jako by se stavěla nepřátelsky proti pravé a oprávněné svobodě.

Ačkoliv Církev nedovoluje poskytovat různým cizím formám náboženství stejné právo jako náboženství pravému, je přesto skutečností, že nekárá ty, kdo řídí státy, když ti kvůli dosažení dobra nebo pro zábránění většímu zlu trpí obyčeje a zvyky rozličných náboženství v praktickém životě.

Církev bdí i nad tím, aby nikdo nebyl nucen proti své vůli přijmout katolickou víru, neboť jako moudře upozorňuje svatý Augustin:

„nikdo nemůže věřit, leč kdo chce“ (Tract. 26, in Joan, č. 2).

Proto Církev nemůže schvalovat ani takovou svobodu, která pyšně odporuje nejsvětějším Božím zákonům a odmítá povinnou poslušnost zákonné moci, neboť to je spíše drzost než svoboda. Zcela příznačně ji označil sv. Augustin za „svobodu záhuby“ (*Libertas perditionis*, list 105. donatistům, kap., 2., č. 9), a apoštol Petr praví, že je „pláštěm zloby“ (1 Petr 2,16), ba ještě více, je proti rozumu, je skutečným otroctvím, neboť kdo hřeší, je „otrokem hříchu“ (Jan 8,34).

Naproti tomu *pravá svoboda*, po níž máme toužit, je ta, která jednotlivci *nedovoluje, aby byl zajatcem bludů a vášní*, nejhrošších to tyranů. A co se týče veřejného života, pravá svoboda občany moudře vede, poskytuje hojné prostředky k podpoře blaha státu a chrání jej před cizí zvůlí.

Tuto ušlechtilou a člověka důstojnou svobodu chválí Církev co nejvíce a vždy se snažila a namáhala zajistit ji národům v celém rozsahu. Historické doklady minulých dob přece dosvědčují, že vše, co nejvíc přispělo k dobru celého státu – ať to bylo zavedení prospěšných zařízení k ochraně lidu před zvůlí špatně vládnoucích představitelů státu, záruky městských a osobních práv vůči přehmatům státní moci, cokoli slouží k zachování lidské důstojnosti a právní rovnosti občanů – slovem všechno toto vyšlo z Církve, jí bylo uvedeno v život, a ta to také usměřňovala a brala pod svou ochranu.

Vždy stejná (sobě věrná) zavrhuje Církev každé zneužití svobody, které přivádí jak jednotlivce, tak celé národy buď k nevázanosti – nebo zas do otroctví.

Avšak právě tak radostně vítá Církev pokrok, který s sebou přináší doba, jestliže je skutečně k prospěchu časného života, jenž tvoří pouze jakýsi přechodný stupeň k jinému, trvalému a věčnému. Je to tedy zcela bezdůvodná pomluva, když je Církev obviňována, jako by byla nepřátelská novějšímu rozvoji státního zřízení, a jako by bez rozdílu odmítala vše, co bylo naší dobou vytvořeno. Co skutečně zavrhuje, jsou nesmyslné a zvrácené názory: hanebný duch vzpoury a obzvláště smýšlení, v němž lze postřehnout zárodky dobrovolného odpadu od Boha.

Protože vše, co je pravda, může pocházet jen od Boha, spatřuje Církev v každém pravdivém výsledku bádání stopu ducha Božího. Není totiž žádné pravdy v přirozeném řádu věcí, která by odporovala zjevené nauce nebo oslabovala její věrohodnost; spíše se jí tím dostává mnohonásobného potvrzení. Právě proto nám každý pokrok ve vědě může být podnětem ke stále lepšímu poznávání Boha a k Jeho větší chvále. Cokoliv kdy rozšiřuje oblast poznání ve vědách, to Církev ochotně a s radostí vítá. A jako věnuje svou podporu a péči všem odvětvím vědy, tak si také přeje, aby se s horlivostí studovala věda, zkoumající přírodu. Když se takovým studiem dopomůže na svět něčemu novému, Církev není proti tomu, ani ničeho nenamítá proti snahám více zkrášlovat a obohacovat život.

Jako nepřítelkyni lenosti a zahálky je přímo jejím přáním, aby vzděláváním a pilnou prací lidského ducha bylo dosaženo bohatých plodů. A je to ona sama, která dává podnět k činnosti na všech úsecích vědy a umění. Protože všechny tyto snahy svým vlivem zaměřuje k ušlechtilému a spásnému cíli, snaží se zamezit, aby badatelské nadšení a horlivost neodvrátily pozornost člověka od Boha a nebeských statků.

Přestože je všechno toto rozumné a představuje cennou radu, nenachází souhlasu v naší době a státy se od ní očividně stále více odvracejí.

Přesto se předkládaná pravda, jak to veřejně činíme, šíří svou vnitřní silou a ve vši tichosti proniká do duší lidí. U vědomí nejvyšší a nejsvětější povinnosti Apoštolského úřadu, který je Nám svěřen k dobru všech národů, nicméně – jak Nám přísluší – hlásá-

me pravdu. Ne snad, že bychom nebrali ohled na dobové poměry nebo jako bychom chtěli umenšovat pravý a užitečný růst, nýbrž proto, abychom státům dopřáli pevnější základy a vládám větší jistotu před nestálostí, a to při zachování pravé svobody národů, protože nejlepší matkou a ochránkyní svobody mezi lidmi je pravda:

„Pravda vás osvobodí“ (Jan 8,32).

Vzhledem k této svízelné situaci katoličtí věřící – jestliže Nás, jak se sluší, uposlechnou – snadno poznají, k čemu jsou zavázáni ve svém smýšlení i jednání. Co se týče jejich mínění, je třeba, aby ve všech jednotlivostech a s neotřesitelnou vírou souhlasili s tím, co papežové vždy učili nebo ještě budou učit a hlásili se k tomu též na veřejnosti, kdykoli je to žádoucí. Jmenovitě však mají pevně dbát úsudku Apoštolské Stolice ohledně tzv. „výdobytků“ svobody nové doby. Kéž by nikoho neoklamal počestný vzhled těchto „vymožeností“, protože je třeba si připomenout jejich původ i jakým snahám vděčí za své všeobecné rozšíření a podporu. Zkušenost nás dostatečně poučila, jaké plody všude ve veřejném životě přinesly, a které počestní a moudří mužové právem považují za politováníhodné. Kdyby měl někde vzniknout stát – nebo když si jej i jen představíme v mysli –, který by troufale a tyransky pronásledoval křesťanské vyznání, a když s ním srovnáme moderní uspořádání státu, o němž jsme hovořili, pak může vzniknout dojem, že tento je snesitelnější. Avšak zásady, o něž se opírá, jsou – jak bylo řečeno – ve skutečnosti takové, že s nimi nikdo nesmí souhlasit.

Naše jednání může být dvojího druhu, soukromé resp. domácí, nebo veřejné. Co se týče soukromého života, je naší první a nejvyšší povinností uvést svůj život a mravy co nejpřesněji do souladu s příkazy evangelia a nevzpírat se, když máme pro Krista snést nebo vytrpět i něco obtížnějšího. Každý jednotlivec také musí milovat Církev jako společnou matku, poslouchat jejích příkazů, pečovat o její čest, netrpět porušování jejích práv a pokud možno svým důstojným chováním přispívat u druhých k tomu, aby i oni Církvi prokazovali stejnou lásku a úctu.

Pro všeobecné blaho má velký význam také rozumné přispívání v obecní správě. V této záležitosti se mají snahy zvláště zaměřit na převzetí veřejné péče o náboženskou výchovu mládeže a dobrých mravů, jak se dá od křesťanů očekávat. Na tom je blaho státu obzvláště závislé.

Pokud katolíci překročí tuto užší pracovní oblast a sami se chopí nejvyšších státních záležitostí, je to všeobecně užitečné a správné. Říkáme všeobecně, protože Naše předpisy se týkají národů vcelku. Někde pak ovšem může dojít k tomu, že z důležitých a oprávněných důvodů není záhodno zabývat se veřejnými záležitostmi a přijímat politické funkce. Ale jak již řečeno, všeobecně by bylo chybou odmítat veškerou účast na veřejných záležitostech podobně, jako kdyby někdo nepřispíval k obecnému dobru svým nezájmem a nepodpořil jej svou prací, a to tím spíše, že katolíci jsou naukou, k níž se hlásí, vybízeni ke svědomité a příkladné práci. Když naopak zůstanou nečinní, pak se otěže snadno dostanou do rukou takových lidí, jejichž smýšlení poskytuje málo naděje na něco dobrého. Navíc by to bylo ke škodě katolické věci, protože pak by ti, kteří špatně smýšlejí s katolickou Církví, měli všechnu moc, a dobře s ní smýšlející naopak téměř žádnou. Z toho je patrné, že katolíci mají spravedlivý důvod k podílení se na veřejných záležitostech.

Pokud se katolíci účastní veřejných záležitostí, nedělají to a ani nesmějí dělat tak, že by souhlasili s tím, co je ve státním zřízení nedobrého, nýbrž aby pokud možno hleděli se vši upřímností a opravdovostí přizpůsobovat samo státní zřízení veřejnému dobru,

a sice tím, že se budou snažit vlít jako účinný lék moudrost a sílu katolické víry do žil státního života.

Tak tomu bylo i v prvních dobách Církve. Život i snahy pohanů byly velmi vzdálené pojetí evangelia. A přesto vidíme, jak křesťané zůstali vždy stejní, nedotknuti pohanskou pověrou, která je obklopovala, a mužně se snažili uplatňovat všude, kde se jim naskytla příležitost. Příkladně věrní státním představitelům a – pokud jim to dovoľovalo svědomí – poslušni zákonů, šířili svým životem kolem sebe podivuhodnou zář svatosti. Jejich jedinou snahou bylo pomáhat bratřím a přivádět ostatní k moudrosti Kristově. Přitom byli stále hotovi opustit své místo a třeba i statečně zemřít, pokud by si svoje hodnosti, úřady a důstojenství nemohli podržet bez porušení ctnosti. Takovým způsobem křesťanství záhy získalo stoupence ve vojsku, v senátu, ba i při císařském dvoru. Tertullian praví:

„Od včerejška jsme, a vše, co vašeho jest, jsme zaplnili: města, ostrovy, pevnosti, radnice, sněmovny, tábory vojsk, okresy a třídy občanů (tribus, decurie), paláce, senát i forum.“

(Apolog. č. 37.)

Tak se stalo, že se křesťanská víra, když zákon dovolil veřejně vyznávat evangelium, představila ve většině měst ne v slabých počátcích, nýbrž vyzrálá a plná síly.

V naší době je třeba obnovit tyto příklady předků. Kdo chce být hoden jména katolík, musí být nejprve oddaným synem Církve a podle toho se chovat; cokoli se s touto slavnou ctí nesrovnává, musí bez váhání odvrhnout, a státního zřízení musí užívat – pokud tak může se ctí činit – k ochraně pravdy a spravedlnosti. Musí se snažit ve svém jednání nepřekročit meze svobody, určené přirozeným a božským zákonem. Musí tedy pracovat k tomu, aby se stát stále více přibližoval a ztotožňoval s onou křesťanskou formou života, o níž Jsme hovořili.

K uskutečnění toho všeho nelze stanovit určité a stejné pravidlo, jež by našlo své použití ve všech dobách a na všech místech, tolik se vzájemně lišících. Především je však třeba vždy zachovat shodu smýšlení a snažit se o určitou jednotu v činnosti. Obojího se nejsnáze dosáhne, když bude každý *dbát předpisů Apoštolské Stolice jako životního pravidla* a bude poslušný biskupa, kterého

„ustanovil Duch Svatý, aby spravoval Církev Boží“ (Skut. 20,28).

Chceme-li totiž bránit katolickou věc, je naprosto nutné, aby se všichni *svorně a neoblomně drželi nauk*, jež jsou *Církví tradovány* a tak odolávali pokušení povolnosti vůči falešným míněním nebo k větším ústupkům, než se srovnává s pravdou.

V otázkách, o nichž se může smýšlet či onak, je žádoucí projednat je přátelským způsobem a v úmyslu najít správné řešení bez vzájemného podezřívání a bezdůvodného napadání. Aby se předešlo rozkolu myslí neoprávněným vzájemným obviňováním, budiž pro všechny směrnici toto:

Neporušená katolická víra se nedá sloučit s míněním, které se snaží zavděčit „naturalismu“ nebo „racionalismu“, jejichž základní myšlenkou není nic jiného než úplně zničit křesťanské zřízení, Boha vyloučit ze společnosti a přiznat lidu nejvyšší moc. Rovněž není dovoleno rozlišovat povinnosti soukromé osoby a občana státu v tom smyslu, že církevní autorita platí jen v soukromém životě a ve veřejném se jí naopak může nedbat ba opovrhovat jí. To by znamenalo slučovat dobré se špatným a vyvolávat v člověku rozpolcenost, zatímco ten má přece vždy zůstat stejný a ve svém smýš-

lení důsledný, a ve všech věcech i všech životních poměrech zachovat věrnost křesťanským ctnostem.

Jedná-li se o čistě politické otázky, např. o nejlepší uspořádání státu, o tu či onu formu státní správy, mohou se v těch věcech vyskytovat i úctyhodné názory. Proto není na místě někoho obviňovat pro odlišný názor, ačkoliv je dostatečně známa jeho oddanost Apoštolské Stolicí i dodržování jejích předpisů. Ještě větší bezpráví však je, když je podezírán z narušování víry, k čemuž – k Naší bolesti – již nejednou došlo.

Především by však měli mít spisovatelé a vydavatelé na zřeteli následující zásadu: Kde se jedná o nejvyšší dobro, tam by měly být vyloučeny všechny vnitřní spory a stranické zájmy. Naopak by měli svorně zápolit o dosažení společného cíle – zachování zájmů náboženství a státu. Ukázala-li se tedy v minulosti nějaká nesvornost nebo spor, je třeba na ně velkomyslně zapomenout a pohřbit je. Dopustil-li se kdo nějaké nerozvážnosti nebo nespravedlivosti, ať už to byl kdokoli, je třeba, aby to napravila vzájemná láska, a obzvláště může přispět ke shodě poslušnost všech vůči Apoštolské Stolicí.

Touto cestou vykonají katolíci dvojí záslužný čin: Na jedné straně se postaví do služeb Církve k udržení a rozšíření křesťanské moudrosti, na druhé straně tím také prokáží velké dobro občanské společnosti, jejíž blaho je v důsledku špatných nauk a vášní vydáno velkému nebezpečí.

O tomto Jsme, ctihodní bratři, chtěli poučit všechny národy katolického světa, a to co se týče křesťanského státního zřízení a povinností jednotlivých občanů.

Navíc je nezbytné hojnými modlitbami svolávat nebeskou ochranu a prosit Boha, aby Ten, který osvěcuje duše lidí a naklání jejich vůli, dopřál úspěchu tomu, oč úpěnlivě prosíme a přičiňujeme se, a to k Jeho cti a slávě, i ke spáse celého lidského pokolení.

Jako příslib božské přízně a na důkaz Naší otcovské blahovůle udělujeme, ctihodní bratři, Vám, kléru i všemu lidu, svěřenému Vaší víře a Vaší bdělosti, s upřímnou láskou Apoštolské požehnání v Pánu.

Dáno v Římě, u sv. Petra, dne 1. listopadu roku 1885,
osmého roku Našeho pontifikátu.

Lev XIII.